

Hugo Bouter

Het altaar als vrijplaats voor de doodslager

‘Wie iemand zo slaat dat hij sterft, moet zeker gedood worden. Maar voor het geval dat hij het er niet op toelagde, maar God het zijn hand liet overkomen, zal Ik voor een plaats voor u zorgen waar hij naartoe kan vluchten. Maar wanneer iemand moedwillig tegen zijn naaste optreedt en hem met list doodt, moet u hem bij Mijn altaar vandaan halen, zodat hij zal sterven.’

Exodus 21:12-14

Exodus

De eerste vermelding van een vrijplaats voor de doodslager treffen wij al vrij vroeg in de Schrift aan. Ze maakt deel uit van de wetgeving op de Sinaï. Hier wordt nog niet gesproken over een bepaald aantal steden die als vrijplaats zouden dienen in Israëls toekomstige erfdeel, maar wordt alleen *het altaar* genoemd als toevluchtsoord voor de doodslager. Het voorschrift van Exodus 21 is in heel algemene bewoordingen gesteld (‘een plaats’); en uit het verband blijkt dat we daarbij aan het brandofferaltaar moeten denken. Dat bevond zich in de voorhof van de tabernakel, de plaats waar God woonde bij Zijn volk.

Maar deze algemene beschrijving liet wel de mogelijkheid open voor een latere uitbreiding tot meerdere vrijplaatsen. Die uitbreiding zou ook noodzakelijk worden als het volk eenmaal in het land zou wonen, omdat de afstand tot het altaar in het centrale heiligdom te Jeruzalem dan in veel gevallen te groot zou zijn. De weg die de doodslager zou moeten afleggen om te ontkomen aan de wraak van de

bloedwreker, zou te lang zijn om niet in direct levensgevaar te komen (Deut. 19:6). Het is treffend dat de doodslager een schuilplaats kon vinden bij het altaar, de plaats waar voortdurend offeranden werden gebracht voor de zonden van het volk. Het was de plaats waar om zo te zeggen het doodvonnis over schuldige zondaars werd voltrokken aan *plaatsvervangende* offeranden.

De vier horens van het altaar, het brandofferaltair in de voorhof van de tabernakel, spraken van de kracht van de verzoening die hier tot stand werd gebracht. Het genadeaanbod strekte zich uit in alle windrichtingen, en dat is trouwens nog steeds het geval met de blijde boodschap van Gods genade voor schuldige zondaars! Dit was dus met recht de plaats waar men veilig was voor het oordeel. Het was de plaats bij Gods woning, waar men kon pleiten op een volbracht verzoeningswerk. Aan de plaats bij het altaar werden bij Israëls aankomst in het Beloofde Land nog zes plaatsen (zes vrijsteden) toegevoegd, zodat we op een totaal van zeven wijkplaatsen komen waarheen de doodslager zijn toevlucht kon nemen.

Dat het altaar te Jeruzalem ook werkelijk benut is als vrijplaats blijkt uit enkele gevallen die in 1 Koningen 1 en 2 worden genoemd. Nadat Adonia vergeefs een greep naar de macht had gedaan, vluchtte hij naar Gods heiligdom en greep de horens van het altaar. Voorlopig ging hij vrijuit, maar later werd hij toch ter dood gebracht, omdat hij opnieuw een complot tegen de wettige koning – Salomo – had gesmeed. Daarop vluchtte Joab, één van de samenzweerders, ook naar de tentwoning van de Heere. De tempel was toen nog niet gebouwd, maar David had een tent gespannen voor de ark en daar bevond zich ook het brandofferaltair. Joab klemde zich vast aan de horens van het altaar, maar het was tevergeefs. Hij werd ter plaatse gedood vanwege het onschuldige bloed dat hij in het verleden had vergoten. Hij was een moordenaar, omdat hij met voorbedachten rade twee legeroversten (Abner en Amasa) om het leven had gebracht.

Terloops wijs ik erop dat het bij Adonia niet om een gebruikelijke kwestie van doodslag ging, maar om opstand tegen de wettige koning. Toch vluchtte hij naar het altaar, precies zoals een doodslager dat zou doen. Hieruit kunnen wij opmaken dat de aantasting van het *gezag* van de door God gegeven koning gelijk stond aan een aanslag op zijn *persoon!* Dit is van belang voor de typologische uitleg van het onderwerp in verband met de gemeente van God in onze tijd¹.

In 1 Koningen 2 is er eigenlijk nog een derde geval, waarbij Jeruzalem zélf als vrijstad fungeerde. Simeï, die een blaam geworpen had op de gezalfde koning (David), was

¹ Hiervoor verwijs ik graag naar mijn boek '[Veilig in de Vrijstad](#)'.

veilig zolang hij binnen de stadsmuren bleef. Maar zodra hij daarbuiten kwam, was hij een kind des doods.

Numeri

Aan het einde van het boek Numeri, dat de woestijnreis beschrijft, vinden wij uitvoerige aanwijzingen met betrekking tot de zes vrijsteden. Dit gebeurde met het oog op de intocht in het land Kanaän. De tocht door de woestijn, met Gods heiligdom in het midden, was bijna achter de rug. Nu dienden de Israëlieten zich voor te bereiden op de inbezitting van het Beloofde Land.

Numeri 35 spreekt eerst in het algemeen over de steden die de Israëlieten ter bewoning aan de Levieten moesten geven. De stam van Levi ontving immers geen erfdeel in het land, de Heere Zelf was hun deel. Maar zij werden over het hele land verspreid om overal Gods wet aan het volk te kunnen onderwijzen. De Levieten kregen in totaal achtenveertig steden toegewezen, waaronder de zes vrijsteden, plus nog tweeënveertig andere steden – met de daarbij behorende weidegronden (Num. 35:1-8). Dit beperkte landbezit was kennelijk voldoende om te voorzien in hun behoeften; het herinnerde de Levieten eraan dat hun eigenlijke erfdeel alle aardse bezittingen te boven ging. De grootte van de weidegronden lijkt op het eerste gezicht wat onduidelijk. In vers 4 is eerst sprake van duizend ellen, maar in vers 5 van tweeduizend ellen. De verklaring is mogelijk dat het in het eerste geval gaat om de lengte gerekend vanaf de stadsmuur, en in het tweede om de *totale* lengte van de weidegronden aan elke zijde van de stad (waarbij de lengte van de stad zelf niet is meegerekend).

Het vervolg van Numeri 35 bevat nadere voorschriften met betrekking tot de zes vrijsteden. Ze worden gesplitst in tweemaal drie, namelijk drie steden in het Overjordaanse en drie in Kanaän zelf: 'De Heere sprak tot Mozes: Spreek tot de Israëlieten en zeg tegen hen: Wanneer u de Jordaan oversteekt, het land Kanaän in, dan moet u voor uzelf steden kiezen die u tot vrijsteden zullen dienen, zodat iemand die een doodslag begaan heeft, die zonder opzet iemand om het leven gebracht heeft, daarheen zou kunnen vluchten. Deze steden moeten u dienen tot een wijkplaats voor de bloedwreker, opdat degene die een doodslag begaan heeft, niet zal sterven, voordat hij voor de gemeenschap heeft terechtgestaan. De steden nu die u moet geven, moeten u dienen tot zes vrijsteden. Drie steden moet u aan deze kant van de Jordaan geven en drie steden moet u in het land Kanaän geven; vrijsteden zullen het zijn' (Num. 35:9-14).

Na een uitvoerige behandeling van het verschil tussen doodslag met en zonder opzet (het eerste is moord), vinden wij hier nog een interessante bepaling in verband met de verblijfsduur van de doodslager in de vrijstad. Als gebleken is dat hij zonder opzet iemand had gedood, dan moest hij in de vrijstad blijven wonen 'tot de dood van de hogepriester, die men met de heilige olie gezalft heeft (...); pas na de dood van de hogepriester mag hij terugkeren naar het land dat hij bezit' (Num. 35:25, 28). Na de wisseling van het hogepriesterschap kreeg de doodslager dus pas volledig gratie en kon hij teruggaan naar zijn eigen erfdeel. Tot zolang gaf Gods genade hem een plek in de vrijstad, en hoefde hij niet te vrezen voor zijn leven. Dit voorschrift is van belang voor de typologische en de profetische betekenis van de vrijsteden. Wanneer Christus als Hogepriester volgens de orde van Melchizedek uit de hemel verschijnt, is er een definitief herstel van het volk Israël en het land dat hun is toegezegd.

Deuteronomium

In Deuteronomium 4 worden de drie vrijsteden in het Overjordanse voor het eerst met name genoemd: 'Toen zonderde Mozes drie steden af, aan deze zijde van de Jordaan, waar de zon opkomt, zodat iemand die zijn naaste gedood heeft, daarheen zou kunnen vluchten, wanneer hij dit zonder voorbedachten rade heeft gedaan en hem tevoren niet haatte. Hij zal naar een van deze steden vluchten en in leven blijven' (Deut. 4:41-43). Het gaat om de volgende steden:

1. Bezer in de woestijn, in het land van de hoogvlakte, voor de Rubenieten;
2. Ramoth in Gilead, voor de Gadieten; en
3. Golan in Basan, voor de Manassieten.

In Deuteronomium 19 is sprake van de drie vrijsteden in het land zelf (Kedes, Sichem en Hebron). Hier zegt Mozes dat het grondgebied in drieën moest worden gedeeld, zodat de doodslager zo snel mogelijk één van deze steden zou kunnen bereiken en niet voortijdig door de bloedwreker zou worden omgebracht. In de vrijstad was hij voorlopig veilig, totdat zijn zaak was onderzocht. Wanneer bleek dat hij zijn naaste niet met opzet had gedood, dan mocht hij in de vrijstad blijven wonen. Als hij hem echter met voorbedachten rade had gedood, dan was het een geval van moord en moest hij hiervoor boeten met zijn eigen leven.

In dit hoofdstuk vinden wij nog een belangwekkend voorschrift, waaraan voor zover bekend nooit gevolg gegeven is: 'En wanneer de Heere, uw God, uw gebied ruim gemaakt heeft, zoals Hij uw vaders gezwooren heeft, en Hij u heel het land

gegeven heeft dat Hij gesproken heeft uw vaders te zullen geven, – als u heel dit gebod, dat ik u heden gebied, nauwlettend houdt, door de Heere, uw God, lief te hebben en door alle dagen in Zijn wegen te gaan – dan moet u aan deze drie *nog drie steden* voor uzelf toevoegen, zodat er geen bloed van onschuldigen vergoten wordt in het midden van het land, dat de Heere, uw God, u als erfelijk bezit geeft. Anders zou er bloedschuld op u rusten’ (Deut. 19:8-10).

De gebiedsuitbreiding die hier wordt genoemd, berustte op Gods beloften aan de aartsvaders. Aan Abraham was beloofd dat het land zich zou uitstrekken ‘van de rivier van Egypte tot de grote rivier, de rivier de Eufraat’ (Gen. 15:18). Deze omvang heeft het land slechts ten tijde van Salomo, de vredevorst, gehad (1 Kon. 4:21). De definitieve vervulling van deze belofte wacht nog tot de komst van de ware Vredevorst, Wiens heerschappij zich zal uitstrekken ‘van zee tot zee, van de rivier de Eufraat tot aan de einden der aarde’ (Zach. 9:9-10).
